

Rechtvaardigheid en barmhartigheid in het onderwijs

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿ قَبِيْمًا رَحْمَةً مِّنَ اللَّهِ لَبِئْسَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ قَطًّا غَلِيْظَ الْقَلْبِ لَأَنقَضُوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ ﴾ (١٥٩)

سورة آل عمران، ١٥٩

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ

خَدَمْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَشْرَ سِنِينَ، وَاللَّهِ! مَا قَالَ لِي: أَفَّا قَطُّ، وَلَا قَالَ لِي لَيْشِيءٍ: لِمَ فَعَلْتَ كَذَا؟ وَهَلَّا فَعَلْتَ كَذَا؟

مسلم، كتاب الفضائل، ٥١

Beste gelovigen!

In onze tijd is de vraag hoe en met welke methoden onderwijs moet worden gegeven een belangrijke kwestie. Of het nu in de moskee, op school of binnen het gezin is, onderwijs dient op de juiste wijze te worden gegeven. Een van de belangrijkste uitgangspunten daarbij is dat onderwijs enerzijds gebaseerd is op rechtvaardigheid en anderzijds op barmhartigheid. Onze geliefde Profeet (vrede en zegeningen zij met hem) benaderde de mensen immers op een vriendelijke en mooie wijze en leidde hen zo naar het rechte pad. In de Heilige Koran zegt Allah: **“Dankzij de barmhartigheid van Allah was jij zachtmoedig voor hen. Als jij hardvochtig en hard van hart was geweest, dan zouden zij zeker bij jou vandaan zijn gegaan.”**¹ Hiermee wordt duidelijk gemaakt dat onze Profeet (vrede en zegeningen zij met hem) door zijn barmhartige en zachtmoedige houding de harten van de mensen wist te winnen.

Beste gemeenschap!

Deze mooie manier van handelen van onze Profeet (vrede en zegeningen zij met hem) dient als uitgangspunt te worden genomen in de relatie tussen leraar en leerling op school en bij de opvoeding binnen het gezin. Een vriendelijk woord is immers doeltreffender en overtuigender. Een harde manier van spreken daarentegen kan ertoe leiden dat een kind niet alleen afstand neemt van zijn opvoeder of leraar, maar na verloop van tijd ook van de les, de school, de moskee en de onderwijsomgeving waarin het zich bevindt. Anas ibn Mâlik (r.a.), die in de nabijheid van onze Profeet opgroeide, vertelt: *“Ik heb de Boodschapper van Allah (vrede en zegeningen zij met hem) tien jaar gediend. Bij Allah, hij heeft zelfs niet één keer ‘oef’ tegen mij gezegd. Ook heeft hij mij nooit over iets wat ik had gedaan gevraagd: ‘Waarom heb je dit gedaan?’ of gezegd: ‘Had je het maar zo gedaan!’”*² Daarom dienen zowel leraren als ouders erop te letten dat zij het hart van een kind niet breken wanneer zij een fout corrigeren, dat zij bij het handhaven van discipline de barmhartigheid niet uit het oog verliezen en dat zij het kind laten zien wat juist is zonder zijn persoonlijkheid en waardigheid te kwetsen. Onze Verheven Heer zei tegen de profeten Mûsâ en Hârûn: **“Spreek tot hem met zachte woorden. Misschien zal hij zich laten vermanen of vrezen.”**³ Hiermee gebood Allah dat zelfs de farao

met zachte woorden tot het rechte pad moest worden uitgenodigd.

Beste moslims!

In het onderwijs moeten barmhartigheid en rechtvaardigheid met elkaar in evenwicht worden gehouden. Terwijl wij enerzijds barmhartig zijn, dienen wij anderzijds rechtvaardig te handelen. Rechtvaardigheid is immers een fundamenteel beginsel dat alle terreinen van het leven omvat. In ons Verheven Boek wordt gezegd: **“Wees rechtvaardig; dat staat dicht bij godsvrucht.”**⁴ Hiermee wordt duidelijk gemaakt dat rechtvaardig handelen een van de eigenschappen is van een godvrezende moslim. Rechtvaardigheid betekent niet altijd dat iedereen hetzelfde krijgt, maar dat iedereen rechten in acht worden genomen en dat iedereen krijgt waar hij recht op heeft. Rechtvaardigheid betekent dat wij billijk handelen bij het geven van cijfers, het verdelen van spreektijd, het toepassen van disciplinaire maatregelen, het waarderen van prestaties en het beoordelen van fouten. Het is geen rechtvaardigheid wanneer wij een leerling die wij graag mogen met meer toegeeflijkheid behandelen en tegenover een leerling die wij minder mogen strenger zijn. Evenmin is het rechtvaardig om nauwer betrokken te zijn bij het kind van een welgesteld gezin en afstandelijker te zijn tegenover het kind van een arm gezin, of om een succesvolle leerling voortdurend naar voren te schuiven terwijl wij een stille leerling of een leerling die moeite heeft over het hoofd zien. Evenzo is het bevoordelen van iemand, iemand zonder dat hij dit verdient voorrang geven boven een ander, of iemand die ergens recht op heeft naar de achtergrond schuiven, niet verenigbaar met rechtvaardigheid. Een dergelijke handelwijze leidt namelijk niet alleen tot onrecht, maar ook tot het schenden van de rechten van een ander.

Beste broeders en zusters!

Rechtvaardigheid en barmhartigheid zijn twee fundamentele eigenschappen die wij niet alleen in het onderwijs, maar op alle terreinen van ons leven moeten omarmen. Binnen ons gezin, in ons werk, in de omgang met onze burens, in onze handel, in onze woorden en in onze daden moeten wij altijd rechtvaardigheid nastreven en barmhartig en begripvol met mensen omgaan. Laten wij niet vergeten dat rechtvaardigheid het vertrouwen versterkt en barmhartigheid de band tussen de harten versterkt. Waar rechtvaardigheid ontbreekt, ontstaat onrecht; waar barmhartigheid ontbreekt, ontstaan gekwetstheid en verwijdering. Moge onze Heer ons laten behoren tot Zijn dienaren die niet afwijken van rechtvaardigheid, die barmhartigheid tot uiting brengen op alle terreinen van hun leven en die de rechten van anderen in acht nemen. Amin.



¹ Surah Âl ‘Imrân, 3:159.

² Muslim, Fadâ’il, 51; Bukhârî, Adab, 39.

³ Surah Tâhâ, 20:44.

⁴ Surah al-Mâ’ida, 5:8.